

**PREZES
URZĘDU OCHRONY
KONKURENCJI I KONSUMENTÓW
DELEGATURA W KATOWICACH**

Katowice, dnia 01 października 2010 r.

RKT-61-13/10/MZ

DECYZJA Nr RKT – 33 /2010

Stosownie do art. 33 ust. 6 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 z późn. zm.) oraz § 2 pkt 4 i § 5 pkt 1 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 1 lipca 2009 r. w sprawie właściwości miejscowej i rzeczowej delegatur Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Dz. U. Nr 107, poz. 887),

– działając w imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów:

po przeprowadzeniu z urzędu postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów przeciwko **Polskiemu Towarzystwu Ubezpieczeń Spółce Akcyjnej** z siedzibą w Warszawie:

- I. Na podstawie art. 27 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów **uznaje się za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów praktykę stosowaną** przez Polskie Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. z siedzibą w Warszawie **polegającą na zamieszczeniu** we wzorcu umownym „Ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów Autocasco”, stosowanym w obrocie z konsumentami postanowienia o treści: *„W przypadku rozwiązania umowy ubezpieczenia przed upływem okresu, na jaki została zawarta, ubezpieczającemu przysługuje zwrot składki za każdy dzień niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej oraz proporcjonalnie do niewykorzystanej sumy ubezpieczenia”*, co jest niezgodne z art. 813 § 1 ustawy z dn. 23.04.1964 r. Kodeksu cywilnego (Dz. U. Nr 16 poz. 93 z późn. zm.) poprzez wprowadzenie nieobjętej dyspozycją ww. przepisu przesłanki niewykorzystanej sumy ubezpieczenia jako warunkującej wysokość zwracanej konsumentowi przez zakład ubezpieczeń składki z tytułu niewykorzystanego okresu ochrony ubezpieczeniowej, a przez to z art. 24 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów i **stwierdza się zaniechanie jej stosowania z dniem 1 kwietnia 2010 r.;**
- II. Na podstawie art. 106 ust. 1 pkt. 4 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów nakłada się na Polskie Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. z siedzibą w Warszawie **karę pieniężną** w wysokości **210048 zł** (słownie złotych: dwustu dziesięciu tysięcy czterdziestu ośmiu), płatną do budżetu państwa, z tytułu naruszenia zakazu, o jakim mowa w art. 24 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, w zakresie opisanym w punkcie I sentencji niniejszej decyzji.
- III. Na podstawie art. 77 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz na podstawie art. 264 § 1 ustawy z dn. 14.06.1960 r. Kodeksu postępowania administracyjnego (tekst jedn. Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071 ze zm.), w związku z art. 83 i art. 80 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów postanawia się obciążyć Polskie Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. z siedzibą w Warszawie **kosztami przeprowadzonego postępowania** w sprawie praktyk

naruszających zbiorowe interesy konsumentów i zobowiązać ww. przedsiębiorcę do zwrotu na rzecz Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów kwoty **22,55 zł** (słownie: dwadzieścia dwa złote pięćdziesiąt pięć groszy), w terminie 14 dni od daty uprawomocnienia się niniejszej decyzji.

Uzasadnienie

W imieniu Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (zwanego dalej „Prezesem Urzędu”) zostało przeprowadzone z urzędu pod sygn. akt RKT-405-02/10/MZ postępowanie wyjaśniające mające na celu wstępne ustalenie, czy w związku z działalnością Polskiego Towarzystwa Ubezpieczeń Spółki Akcyjnej z siedzibą w Warszawie (zwanego dalej także „Spółką” lub „PTU S.A.”) miało miejsce naruszenie chronionych prawem interesów konsumentów uzasadniające podjęcie działań określonych w odrębnych ustawach oraz mające na celu wstępne ustalenie, czy nastąpiło naruszenie uzasadniające wszczęcie postępowania w sprawie zakazu stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów. W toku przedmiotowego postępowania zbadano warunki zawieranych przez przedsiębiorcę umów z konsumentami w zakresie ubezpieczeń komunikacyjnych. Na podstawie analizy treści wzorców umów Prezes Urzędu powziął podejrzenie, iż w zakresie opisanym w sentencji niniejszej decyzji mogło dojść do naruszenia art. 24 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 z późn. zm.) – zwanej dalej „ustawą o ochronie konkurencji i konsumentów”.

W dniu 26.05.2010 r. Postanowieniem Nr 1 wszczęte zostało w tej sprawie z urzędu postępowanie w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów (dowód: karta nr 1). Postanowieniem nr 2 z tej samej daty (dowód: karta nr 3) w poczet dowodów zaliczono materiały zgromadzone w toku ww. postępowania wyjaśniającego (dowód: karty nr 6-41).

Spółce postawiono zarzut naruszenia art. 24 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów w drodze podejmowania bezprawnych działań godzących w zbiorowe interesy konsumentów polegających na tym, że we wzorcu umownym „Ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów Autocasco”, stosowanym w obrocie z konsumentami zamieszczono postanowienie o treści: *„W przypadku rozwiązania umowy ubezpieczenia przed upływem okresu, na jaki została zawarta, ubezpieczającemu przysługuje zwrot składki za każdy dzień niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej oraz proporcjonalnie do niewykorzystanej sumy ubezpieczenia”*, co może stanowić naruszenie przepisu art. 813 § 1 Kodeksu cywilnego (ustawa z dn. 23.04.1964 r. – Dz. U. Nr 16 poz. 93 z późn. zm.) poprzez wprowadzenie nieobjętej dyspozycją ww. przepisu przesłanki niewykorzystanej sumy ubezpieczenia jako warunkującej wysokość zwracanej konsumentowi przez zakład ubezpieczeń składki z tytułu niewykorzystanego okresu ochrony ubezpieczeniowej.

Spółka ustosunkowała się do postawionych jej zarzutów w pismach z dnia 11.06.2010 r. (dowód: karty nr 42-67) i z dn. 4.08.2010 r. (dowód: karty nr 70-72).

Po przeprowadzeniu postępowania dowodowego, pismem z dnia 10.08.2010 r. Spółka została poinformowana o zakończeniu zbierania materiału dowodowego (dowód: karta nr 74). Spółka w dniu 19.08.2010 r. skorzystała z prawa do zapoznania się z zebraniem materiałem dowodowym (dowód: karty nr 75-77). W wyznaczonym terminie Spółka nie zgłosiła uwag do zebranego materiału dowodowego.

Prezes Urzędu ustalił następujący stan faktyczny.

Polskie Towarzystwo Ubezpieczeń Spółka Akcyjna z siedzibą w Warszawie została zarejestrowana w Krajowym Rejestrze Sądowym pod nr 0000033882 (dowód: karty nr 12-22 i nr 47-52). Posiada oddziały we Wrocławiu, Zielonej Górze, Łomży, Łodzi, Olsztynie, Katowicach,

Kielcach, Krakowie, Lublinie, Rzeszowie, Siedlcach, Szczecinie, Tarnowie, Ostrołęce, Poznaniu, Bielsku-Białej, Gdańsku, Bydgoszczy, Warszawie i Częstochowie. Przedmiotem działalności Spółki są ubezpieczenia pozostałe oraz działalność pomocnicza związana z ubezpieczeniami i funduszami emerytalno-rentowymi.

Spółka w zakresie ubezpieczeń komunikacyjnych zawiera następujące umowy: ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych, ubezpieczenia Autocasco, ubezpieczenia assistance i ubezpieczenia następstw nieszczęśliwych wypadków.

Spółka przedstawiła następujące wzorce:

1. „Ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów ‘Autocasco’” – zatwierdzone Uchwałą Zarządu PTU S.A. Nr 69/08 z dn. 27.06.2008 r. (obowiązuje od dn. 01.08.2008 r.) – dowód: karty nr 28-41;
2. „Ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów ‘Autocasco’” – zatwierdzone Uchwałą Zarządu PTU S.A. Nr 19/10 z dn. 18.02.2010 r. (obowiązuje od dn. 01.04.2010 r.) – dowód: karty nr 53-66.

Ustalono, iż § 17 ust. 1 wzorca „Ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów ‘Autocasco’”, obowiązującego od dnia 1 sierpnia 2008 r., stosowanego w obrocie z konsumentami, zawiera postanowienie o następującej treści: *„W przypadku rozwiązania umowy ubezpieczenia przed upływem okresu, na jaki została zawarta, ubezpieczającemu przysługuje zwrot składki za każdy dzień niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej oraz proporcjonalnie do niewykorzystanej sumy ubezpieczenia”*.

Jednocześnie zgodnie z ust. 2 tego paragrafu *„PTU S.A. dokonuje zwrotu składki na pisemny wniosek ubezpieczającego, po uzyskaniu informacji o okolicznościach stanowiących podstawę rozwiązania umowy ubezpieczenia”*, a na podstawie ust. 3 *„Zwrot składki nie przysługuje w przypadku wykorzystania ochrony ubezpieczeniowej na skutek wypłaty odszkodowania za szkodę polegającą na całkowitym zniszczeniu (unicestwieniu) pojazdu lub jego utracie, lub jeśli nastąpiło wyczerpanie sumy ubezpieczenia określonej w dokumencie ubezpieczenia na skutek wypłaty odszkodowania/odszkodowań”*.

Ustalono, iż § 17 ust. 1 nowego wzorca „Ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów ‘Autocasco’”, obowiązującego od dnia 1 kwietnia 2010 r., stosowanego w obrocie z konsumentami zawiera postanowienie o następującej treści: *„W przypadku rozwiązania umowy ubezpieczenia przed upływem okresu, na jaki została zawarta, ubezpieczającemu przysługuje zwrot składki za każdy dzień niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej”*. Postanowienia ust. 2-3 nowego wzorca zachowały brzmienie nadane im we wzorcu obowiązującym od dnia 01.08.2008 r.

Ww. nowy wzorzec został wprowadzony w życie na podstawie Uchwały nr 19/2010 Zarządu Polskiego Towarzystwa Ubezpieczeń S.A. z dnia 18 lutego 2010 r. w sprawie wprowadzenia nowych „Ogólnych warunków ubezpieczenia pojazdów Autocasco”. Zgodnie z § 2 tej uchwały *„Z dniem 31 marca 2010 r. tracą moc, z zastrzeżeniem § 3, ‘Ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów Autocasco’, zatwierdzone Uchwałą Zarządu PTU S.A. nr 69/08 z dnia 27 czerwca 2008 r.”*. Na podstawie § 3 uchwały *„Do umów zawartych przed dniem 1 kwietnia 2010 r. mają zastosowanie ‘Ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów Autocasco’ określone w § 2”* (dowód: karta nr 46).

Spółka w piśmie z dnia 11.06.2010 r. poinformowała, iż zgodnie z postanowieniem § 17 nowych „Ogólnych warunków ubezpieczenia pojazdów ‘Autocasco’”, obowiązujących od dnia 1 kwietnia 2010 r., *„...w przypadku rozwiązania umowy ubezpieczenia przed upływem okresu, na jaki została zawarta kwotę składki do zwrotu ustala się uwzględniając jedynie czas niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej, tj. nie biorąc już pod uwagę ewentualnego zmniejszenia sumy ubezpieczenia z powodu wypłaty odszkodowania za szkody częściowe”*. Jednocześnie Spółka podniosła, iż pismem z dnia 12.04.2010 r. (L.dz. nr BUK//87/04/10/DSz), skierowanym do jednostek organizacyjnych Spółki ujednocicone zostały zasady zwrotu składki po

rozwiązaniu umowy ubezpieczenia Autocasco, zarówno w odniesieniu do klientów, którzy zawarli umowę w oparciu o nowe „Ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów ‘Autocasco’”, obowiązujące od dn.1 kwietnia 2010 r., jak i w oparciu o wcześniejsze ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów „Autocasco”, obowiązujące od dn. dnia 1 sierpnia 2008 r. W opinii Spółki „...nie budzi żadnych zastrzeżeń fakt, że PTU S.A. zaprzestało stosowania praktyki budzącej wątpliwości Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w zakresie ewentualnego naruszania zbiorowych interesów konsumentów w rozumieniu art. 24 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów”. Spółka podniosła, że „...zmienione Ogólne Warunki Ubezpieczenia AUTOCASCO są w obecnej chwili stosowane przez PTU S.A. nie tylko do umów zawieranych już na ich podstawie od dnia 1 kwietnia 2010 r., ale również znajdują zastosowanie w zakresie umów zawartych na podstawie poprzedniego brzmienia Ogólne Warunki Ubezpieczenia Pojazdów AUTOCASCO”. (dowód: karty nr 42-43).

W tym samym piśmie Spółka podniosła również, iż „...w doktrynie pojawiają się znaczne rozbieżności interpretacyjne (...) przepisu art. 813 § 1 KC, a ponadto brak jest orzecznictwa, które kwestionowałoby stosowane przez PTU SA zapisy, bądź potwierdzałoby koncepcję opartą na twierdzeniu, że jedynym wyznacznikiem wyliczenia wysokości składki podlegającej zwrotowi po wcześniejszym rozwiązaniu umowy ubezpieczenia jest okres niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej”. Spółka powołała się na artykuł Jerzego Hanschke, Barbary Kęszyckiej i Eugeniusza Kowalewskiego „Próba oceny doskonalenia prawa ubezpieczeniowego w świetle zmiany art. 813 § 1 k.c.”, opublikowany w „Wiadomościach ubezpieczeniowych” (Nr 1/2 z 2008 r.), zawierający między innymi opinię, iż „...nie zasługuje na akceptację stanowisko, że w razie wypłaty świadczenia i umniejszenia sumy ubezpieczenia wyznacznikiem wielkości zwrotu składki jest tylko czas niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej”. Spółka podniosła, że podzielała wyrażone w ww. publikacji obawy, iż interpretacja art. 813 § 1 Kodeksu cywilnego zakładająca zwrot składki tylko w proporcji do funkcji czasu może stać się przyczynkiem rozwiązywania umowy ubezpieczenia przez ubezpieczających, jeżeli tylko nastąpiłaby szkoda znacznych rozmiarów w początkowym okresie ubezpieczenia. Spółka poinformowała, że „niemniej jednak, pomimo iż nadal mamy wątpliwości, co do ostatecznej interpretacji art. 813 k.c. postanowiliśmy usunąć sporny zapis z naszych OWU AUTOCASCO i w przypadku rozwiązania umowy ubezpieczenia przed upływem okresu, na jaki została zawarta, wartość zwracanej składki uzależnić jedynie okresem obowiązywania umowy” (dowód: karty nr 43-44).

W powołanym wyżej wewnętrznym piśmie Spółki z dnia 12.04.2010 r., podpisanym przez Dyrektora i Zastępcę Dyrektora Biura Ubezpieczeń Komunikacyjnych, skierowanym do Dyrektorów Oddziałów PTU S.A. zawarto informację o zmianie zasad zwrotu składki w przypadku rozwiązania umowy ubezpieczenia przed upływem okresu, na jaki została zawarta – w związku z przyjętą przez Rzecznika Ubezpieczonych oraz Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów interpretacją art. 813 Kodeksu cywilnego. Zgodnie z tym pismem „BUK [Biuro Ubezpieczeń Komunikacyjnych] postanowił ujednoczyć przyjęte zasady zarówno w odniesieniu do klientów, którzy zawarli umowę ubezpieczenia autocasco w oparciu o OWU AC, które weszły w życie począwszy od 01 kwietnia 2010 r. jak i w oparciu o ogólne warunki ubezpieczenia wcześniej obowiązujące (tj. od 1 sierpnia 2008 r.). Reasumując podkreślamy, iż zwrot składki w przypadku rozwiązania umowy ubezpieczenia przed upływem okresu, na jaki została zawarta następuje: - na pisemny wniosek ubezpieczającego, - za każdy dzień niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej. Przy wyliczaniu zwrotu PTU SA odstępuje od proporcjonalnego zmniejszania wysokości zwracanej składki, związanego z ewentualnym zmniejszeniem sumy ubezpieczenia z powodu wypłaty odszkodowania za szkodę częściową.” (dowód: karta nr 45).

PTU S.A. przedstawiła kopie dwóch umów ubezpieczenia zawartych z konsumentami, obejmujące konsumenta ochroną między innymi w zakresie autocasco (dowód: karty nr 26-27). W dniu 10.02.2010 r. Spółka posiadała zawarte 621.074 umowy z zakresu ubezpieczeń komunikacyjnych. Umowy zawierane są po zapoznaniu konsumenta z zapisami ogólnych warunków ubezpieczenia. PTU S.A. poinformowała, że umowy z konsumentami zawierane są w

jednostkach terenowych Spółki lub za pośrednictwem agentów i brokerów, a także iż nie są one negocjowane. Sporadycznie, w indywidualnych przypadkach, udzielana jest dodatkowa zniżka (dowód: karty nr 7 i 10).

W toku przeprowadzonego postępowania Spółka oświadczyła, iż w 2009 roku osiągnęła przychód w wysokości 466 775 377,05 zł (słownie: czterystu sześćdziesięciu sześciu milionów siedmuset siedemdziesięciu pięciu tysięcy trzystu siedemdziesięciu siedmiu złotych pięciu groszy). Osiągnięty w 2009 roku przychód Spółki ustalono na podstawie zeznania o wysokości osiągniętego dochodu (poniesionej straty) przez podatnika podatku dochodowego od osób prawnych CIT-8 za 2009 rok (dowód: karty nr 70-72).

Prezes Urzędu zważył, co następuje.

Zgodnie z art. 24 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów zakazane jest stosowanie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów. Stosownie do art. 24 ust. 2 ww. ustawy przez praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów rozumie się godzące w nie bezprawne działanie przedsiębiorcy, w szczególności: 1) stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.); 2) naruszanie obowiązku udzielania konsumentom rzetelnej, prawdziwej i pełnej informacji; 3) nieuczciwe praktyki rynkowe lub czyny nieuczciwej konkurencji. Art. 24 ust. 3 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów przewiduje natomiast, że nie jest zbiorowym interesem konsumentów suma indywidualnych interesów konsumentów. Konsumentem w rozumieniu ww. ustawy jest osoba fizyczna dokonująca czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową, zgodnie z art. 22¹ Kodeksu cywilnego w związku z art. 4 pkt 12 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Zbiorowe interesy konsumentów podlegają zatem ochronie przed wymierzonymi w nie naruszeniami polegającymi na sprzecznych z prawem działaniach przedsiębiorców. Uznanie określonego działania przedsiębiorcy za niezgodne z zakazem stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów wymaga wykazania, że spełnione zostały kumulatywnie następujące przesłanki:

- oceniane zachowanie musi być podejmowane przez podmiot będący przedsiębiorcą w rozumieniu przepisów ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów,
- praktyka musi godzić w zbiorowe interesy konsumentów,
- zachowanie przedsiębiorcy nosi znamiona bezprawności.

Status przedsiębiorcy

Zgodnie z art. 4 pkt. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów przez przedsiębiorcę rozumie się przedsiębiorcę w rozumieniu przepisów o swobodzie działalności gospodarczej. Z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tj. Dz. U. z 2007r. Nr 155, poz. 1095 z późn. zm.) wynika, że przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna oraz jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, która we własnym imieniu wykonuje działalność gospodarczą.

W rozważanym przypadku podmiot będący stroną postępowania bez wątpienia posiada status przedsiębiorcy, gdyż jest to spółka prawa handlowego prowadząca działalność gospodarczą na podstawie wpisu do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego, a więc podmiot prawa odznaczający się wyodrębnieniem organizacyjnym i majątkowym, prowadzący we własnym imieniu działalność gospodarczą. W związku z powyższym Prezes Urzędu uznał, że

Polskie Towarzystwo Ubezpieczeń Spółka Akcyjna z siedzibą w Warszawie jest przedsiębiorcą w rozumieniu art. 4 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Tym samym Prezes Urzędu stwierdził, że pierwsza przesłanka niezbędna do uznania działań PTU S.A. za niezgodne z zawartym w ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów zakazie stosowania praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów została spełniona.

Naruszenie zbiorowych interesów konsumentów

Kolejną przesłanką, jaką należy wziąć pod uwagę w niniejszej sprawie jest uprawdopodobnienie, iż kwestionowane zachowania przedsiębiorcy godzą w interesy konsumentów oraz, że zagrożone są zbiorowe interesy konsumentów.

Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów nie objaśnia znaczenia pojęć „godzenia w interesy konsumentów” oraz „zbiorowego interesu konsumentów”. Należy przyjąć, że interesem, który podlega ochronie na podstawie art. 24 powołanej ustawy jest interes prawny, rozumiany jako określone potrzeby konsumenta uznane przez ustawodawcę za godne ochrony. Działanie przedsiębiorcy godzi w interesy konsumentów wtedy, gdy wywołuje negatywne skutki w sferze ich praw i obowiązków.

Wskazówki co do tego, jak należy pojmować zbiorowy interes konsumentów zawarte są natomiast w art. 24 ust. 3 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, który stanowi, że nie jest zbiorowym interesem suma indywidualnych interesów konsumentów. W wyroku z dnia 10 kwietnia 2008 r. (sygn. akt III SK 27/07) Sąd Najwyższy wskazał, iż wystarczające dla stwierdzenia, że ma miejsce naruszenie zbiorowych interesów konsumentów powinno być ustalenie, że zachowanie przedsiębiorcy nie jest podejmowane w stosunku do zindywidualizowanych konsumentów, lecz względem członków danej grupy (określonego kręgu podmiotów) wyodrębnionych spośród ogółu konsumentów za pomocą wspólnego dla nich kryterium. W ww. wyroku Sąd Najwyższy stanął na stanowisku, iż sformułowanie: „*nie jest zbiorowym interesem konsumentów suma indywidualnych interesów konsumentów*” należy rozumieć w ten sposób, że liczba indywidualnych konsumentów, których interesy zostały naruszone nie decyduje o tym, czy dana praktyka narusza zbiorowe interesy konsumentów. Praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów jest bowiem takie zachowanie przedsiębiorcy, które podejmowane jest w warunkach wskazujących na powtarzalność zachowania w stosunku do indywidualnych konsumentów wchodzących w skład grupy, do której adresowane są zachowania przedsiębiorcy w taki sposób, iż potencjalnie ofiarą takiego zachowania może być każdy konsument będący klientem lub potencjalnym klientem przedsiębiorcy.

Zgodnie z powołanym wyrokiem Sądu Najwyższego przez interes zbiorowy należy rozumieć zatem interes dotyczący konsumentów jako określonej zbiorowości. Naruszenie zbiorowego interesu konsumentów ma miejsce wówczas, gdy negatywnymi skutkami działań przedsiębiorcy dotknięty jest szerszy krąg uczestników rynku, mających status konsumentów. Do naruszenia zbiorowego interesu konsumentów konieczne jest, żeby działanie przedsiębiorcy było skierowane nie do konkretnej osoby, lecz do grupy adresatów wyodrębnionych za pomocą wspólnego dla nich kryterium. Działanie o takim charakterze jest w stanie wywołać niekorzystne następstwa nie tylko w odniesieniu do konkretnych konsumentów, lecz wobec każdego z członków danej zbiorowości. Przy tym zaistnienie przesłanki naruszenia zbiorowego interesu konsumenta nie jest bezpośrednio uzależnione od liczby konsumentów, których interesy zostały rzeczywiście naruszone wskutek działań przedsiębiorcy. Istotne jest to, że przedmiotowe działanie może zagrozić, przynajmniej potencjalnie, interesom pewnego kręgu nieprofesjonalnych uczestników rynku.

Bezprawność działań

Ostatnią z przesłanek, jakie należy rozważyć w celu uprawdopodobnienia naruszenia zakazu określonego w art. 24 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, jest bezprawność podejmowanych przez przedsiębiorcę zachowań. Bezprawność ujmowana jest jako sprzeczność z obowiązującymi przepisami prawa. Praktyki przedsiębiorcy, by zakwalifikować je jako naruszające zbiorowe interesy konsumentów „muszą być zatem wymierzone w uprawnienia, jakie konsumentom przyznają obowiązujące przepisy prawa”¹.

Porządek prawny, którego naruszenie może wypełniać dyspozycję art. 24 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, obejmuje normy prawa powszechnie obowiązującego, a także nakazy i zakazy wynikające z zasad współżycia społecznego i dobrych obyczajów². Same przepisy ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów nie regulują konstrukcji bezprawności działań przedsiębiorcy. Art. 24 tej ustawy nie ma samodzielnego znaczenia prawnego, lecz powinien być interpretowany oraz stosowany w określonym kontekście normatywnym. W związku z tym, w celu konkretyzacji przesłanki bezprawności należy sięgnąć do przepisów innych ustaw. Na ich podstawie możliwe jest dokonanie oceny działań przedsiębiorcy w aspekcie ich zgodności z prawem³.

W art. 24 ust. 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów ustawodawca wskazał przykładowe rodzaje praktyk, które naruszają zbiorowe interesy konsumentów, zaliczając do nich stosowanie postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, o którym mowa w art. 479⁴⁵ Kodeksu postępowania cywilnego, naruszanie obowiązku udzielania konsumentom rzetelnej, prawdziwej i pełnej informacji, nieuczciwe praktyki rynkowe lub czyny nieuczciwej konkurencji. Katalog ten nie jest jednak wyczerpujący. Ustawodawca posłużył się tutaj terminem „w szczególności”, co oznacza, że ma on charakter przykładowy. Zamiarem ustawodawcy było uznanie za praktykę określoną w art. 24 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów działań, które naruszyły przepisy innych aktów prawnych. Oprócz praktyk wskazanych bezpośrednio przez ustawodawcę w ustawie o ochronie konkurencji i konsumentów „za praktyki naruszające zbiorowe interesy konsumentów można uznać zachowania naruszające przepisy innych ustaw, które nakładają na przedsiębiorcę określone obowiązki względem konsumenta. Zdaniem Sądu Najwyższego zachowania takie (...) stanowią bowiem jednocześnie zachowania bezprawne i skutkują zniesieniem, ograniczeniem lub zniekształceniem praw konsumentów, wpływając tym samym na chronioną przez przepis obowiązującego prawa sferę ich interesów”⁴.

Podkreślenia wymaga także, że bezprawność jest kategorią obiektywną. Rozważenia przy ocenie bezprawności wymaga zatem kwestia, czy zachowanie przedsiębiorcy było zgodne, czy też niezgodne z obowiązującymi zasadami porządku prawnego. O bezprawności działania decyduje całokształt okoliczności konkretnego stanu faktycznego⁵. Dla stwierdzenia bezprawności działania przedsiębiorcy bez znaczenia pozostaje ponadto strona podmiotowa czynu, a zatem wina sprawcy (w znaczeniu subiektywnym, oznaczającym wadliwość procesu decyzyjnego sprawcy) i stopień tej winy (umyślność bądź nieumyślność), a także świadomość istnienia naruszonych norm prawnych.

Ad I. W przedmiotowym postępowaniu postawiony Polskiemu Towarzystwu Ubezpieczeń S.A. z siedzibą w Warszawie zarzut stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, o jakiej mowa w art. 24 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów polega na tym, iż we wzorcu umownym „Ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów Autocasco”, stosowanym w obrocie z konsumentami zamieszczono postanowienie o treści: „*W przypadku*

¹ Uchwała SN z dnia 13 lipca 2006 r. (sygn. akt III SZP 3/06), OSNP 2007/1-2/35. Por. również: M. Szydło: Publicznoprawna ochrona zbiorowych interesów konsumentów, Monitor Prawniczy nr 2004/17/791.

² Wyrok SOKiK z dnia 13 listopada 2007 r. (sygn. akt XVII AmA 45/07).

³ Por. wyrok SOKiK z dnia 23 czerwca 2006 r. (sygn. akt XVIII AmA 32/05).

⁴ Uchwała SN z dnia 13 lipca 2006 r. (sygn. akt III SZP 3/06), OSNP 2007/1-2/35.

⁵ Wyrok SN z dnia 8 maja 2002 r. (sygn. akt I PKN 267/2001).

rozwiązania umowy ubezpieczenia przed upływem okresu, na jaki została zawarta, ubezpieczającemu przysługuje zwrot składki za każdy dzień niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej oraz proporcjonalnie do niewykorzystanej sumy ubezpieczenia”, co jest niezgodne z art. 813 § 1 ustawy z dn. 23.04.1964 r. Kodeksu cywilnego (Dz. U. Nr 16 poz. 93 z późn. zm.) poprzez wprowadzenie nieobjętej dyspozycją ww. przepisu przesłanki niewykorzystanej sumy ubezpieczenia jako warunkującej wysokość zwracanej konsumentowi przez zakład ubezpieczeń składki z tytułu niewykorzystanego okresu ochrony ubezpieczeniowej

Analizując **przesłankę bezprawności** kwestionowanego zachowania Spółki należy wskazać, iż zgodnie z przepisem art. 813 § 1 Kodeksu cywilnego składkę oblicza się za czas trwania odpowiedzialności ubezpieczyciela. W przypadku wygaśnięcia stosunku ubezpieczenia przed upływem okresu na jaki została zawarta umowa, ubezpieczającemu przysługuje zwrot składki za okres niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej. Powołany przepis określa zasady ustalania należnej zakładom ubezpieczeń składki ubezpieczeniowej i zasady obliczania wysokości składki, jaka zwracana jest konsumentowi w sytuacji rozwiązania umowy ubezpieczenia przed upływem okresu, na który umowa ta została zawarta.

Na podstawie przepisu art. 805 § 1 Kodeksu cywilnego przez umowę ubezpieczenia ubezpieczyciel zobowiązuje się, w zakresie działalności swego przedsiębiorstwa, spełnić określone świadczenie w razie zajścia przewidzianego w umowie wypadku, a ubezpieczający zobowiązuje się zapłacić składkę. Świadczeniem ubezpieczyciela jest więc udzielenie ubezpieczającemu (ubezpieczonemu) w okresie trwania umowy ubezpieczenia ochrony ubezpieczeniowej. Korelatem udzielanej ochrony ubezpieczeniowej jest po stronie ubezpieczającego obowiązek zapłaty składki ubezpieczeniowej. Konsekwencją powyższego jest wyrażona wprost w przepisie art. 813 § 1 Kodeksu cywilnego zasada, że za czas gdy ubezpieczyciel nie ponosi odpowiedzialności, nie należy mu się składka ubezpieczeniowa. Przepis art. 813 § 1 Kodeksu cywilnego wprost wprowadza zasadę, iż zwracaną składkę ustala się proporcjonalnie do okresu niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej. Jeśli składka obliczana jest za czas trwania odpowiedzialności, to jest również, podobnie jak czas, podzielna. Wskazany przepis prawa nie uzależnia wysokości zwracanej ubezpieczającemu składki od jakichkolwiek innych przesłanek (poza czasem) nieudzielenia ochrony ubezpieczeniowej. Powołany przepis zakłada proporcjonalność świadczeń stron tj. składki i ochrony ubezpieczeniowej.

Przepis art. 813 § 1 Kodeksu cywilnego ma charakter bezwzględnie obowiązujący, z czego wynika, iż ukształtowanej nim zasady strony nie mogą zmieniać w ramach swobody kontraktowej. Postanowienia ogólnych warunków umów zawsze muszą być zgodne z bezwzględnie obowiązującymi przepisami Kodeksu cywilnego. Ubezpieczyciel umieszczający w stosowanych ogólnych warunkach ubezpieczenia oferowanych klientom postanowienia sprzeczne z Kodeksem cywilnym działa bezprawnie⁶.

Z uwagi na powyższe, naruszeniem powołanego wyżej przepisu jest zatrzymanie przez zakład ubezpieczeń części składki większej, niżby to wynikało z jej proporcjonalnego rozliczenia w stosunku do czasu udzielanej ochrony. Przy ustaleniu wysokości składki ubezpieczeniowej, jaka ma zostać zwrócona za niewykorzystany okres ochrony ubezpieczeniowej, nie mogą być brane pod uwagę inne przesłanki, poza okresem ochrony ubezpieczeniowej, za który została naliczona składka oraz który nie został wykorzystany. Zakład ubezpieczeń nie może obniżyć wypłacanego świadczenia o ponoszone przez ubezpieczyciela koszty pozyskania klienta czy zawarcia umowy⁷. Zakład ubezpieczeń nie jest też uprawniony do uzależniania wysokości zwracanej składki od wykorzystanej części sumy ubezpieczenia.

⁶ Por. uzasadnienie do wyroku Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów z dn. 27.06.2008 r., sygn. akt XVII AmA 135/07.

⁷ M. Orlicki, J. Pokrzywniak, w: *Umowa ubezpieczenia. Komentarz do nowelizacji kodeksu cywilnego*, Oficyna, 2008.

PTU S.A. w stosowanym w obrocie z konsumentami wzorcu „Ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów Autocasco” zamieściła postanowienie o następującej treści: „*W przypadku rozwiązania umowy ubezpieczenia przed upływem okresu, na jaki została zawarta, ubezpieczającemu przysługuje zwrot składki za każdy dzień niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej oraz proporcjonalnie do niewykorzystanej sumy ubezpieczenia*”.

W ocenie Prezesa Urzędu postanowienie powyższe godzi wprost w przepis art. 813 § 1 Kodeksu cywilnego. Stosowanie takiego postanowienia prowadzi do uzyskania przez ubezpieczyciela, który zwalnia się z obowiązku spełnienia świadczenia ekwiwalentnego, niczym nieuzasadnionej korzyści w postaci nienależnej mu części składki. Tym samym konsument doznaje uszczerbku w swoim majątku, bowiem nie jest mu zwracana pełna składka za niewykorzystany okres ubezpieczenia. Prowadzi to do zachwiania równowagi kontraktowej.

Zasada zwrotu składki za okres niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej wynika ze wskazanej powyżej konstrukcji prawnej umowy ubezpieczenia polegającej na tym, że ubezpieczyciel zobowiązuje się do udzielenia przez czas określony ochrony ubezpieczeniowej w zamian za uiszczoną przez ubezpieczającego składkę. Składka jest świadczeniem ponoszonym przez ubezpieczającego na rzecz ubezpieczyciela w zamian za ochronę ubezpieczeniową. Oblicza się ją za cały okres, na który zawarto umowę ubezpieczeniową, a jej wysokość określa ubezpieczyciel, pozostawiając ubezpieczającemu decyzję o przystąpieniu do określonego typu ubezpieczenia⁸. Przy takiej konstrukcji świadczeń stron umowy ubezpieczenia, zakładowi ubezpieczeń nie należy się składka za ten okres, w którym nie udziela on ochrony ubezpieczeniowej, a zatem przedsiębiorca obowiązany jest zwrócić składkę proporcjonalnie do okresu niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej. Inne czynniki nie mogą mieć wpływu na wysokości zwracanej składki, co wynika z treści przepisu art. 813 § 1 Kodeksu cywilnego.

Na podstawie ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. Nr 124, poz. 1152 z późn. zm.) w odniesieniu do dwóch rodzajów ubezpieczeń obowiązkowych (OC posiadaczy pojazdów i OC rolników) przyjęto zasadę pozbawienia ubezpieczającego prawa do składki za niewykorzystany okres ubezpieczenia, jeżeli ubezpieczyciel wypłacił lub jest zobowiązany wypłacić odszkodowanie, co nie może być w żadnym razie uznane za obowiązujące w całym prawie ubezpieczeniowym. Rozwiązanie to ma charakter wyjątkowy i dlatego zakres jego stosowania zawężony został wyłącznie do niektórych ubezpieczeń obowiązkowych. Wyjątków nie można interpretować rozszerzająco ani rozszerzać zakresu ich stosowania⁹. Należy zauważyć, że zgodnie z art. 4 powołanej wyżej ustawy z dnia 22 maja 2003 r. ubezpieczenie autocasco nie jest ubezpieczeniem obowiązkowym.

Warto zauważyć, że biorąc pod uwagę nieprawidłowe praktyki zakładów ubezpieczeń, ustawodawca dokonując w 2007 r. (ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw - Dz. U. Nr 82, poz. 557) nowelizacji przepisów Kodeksu cywilnego zdecydował się na doprecyzowanie przepisu zawartego w art. 813 § 1 Kodeksu cywilnego i po słowach „*składkę oblicza się za czas trwania odpowiedzialności ubezpieczyciela*” dodano zdanie: „*W przypadku wygaśnięcia stosunku ubezpieczenia przed upływem okresu na jaki została zawarta umowa, ubezpieczającemu przysługuje zwrot składki za okres niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej*”. To doprecyzowanie treści nie zmieniło jednak obowiązujących wcześniej zasad obliczania należnej ubezpieczycielowi składki oraz zasad zwrotu składki za niewykorzystany okres ochrony ubezpieczeniowej. Podkreślić należy, iż konstrukcja prawna umowy ubezpieczenia przyjęta w przepisach Kodeksu cywilnego, w tym zasada zwrotu przez ubezpieczyciela składki za okres niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej nie zmieniła się w wyniku ww. nowelizacji. Zarówno w poprzednim stanie prawnym, jak i w stanie prawnym

⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 07.02.2001 r. (sygn. akt V CKN 199/00, LEX nr 52419).

⁹ M. Orlicki, J. Pokrzywniak, w: *Umowa ubezpieczenia. Komentarz do nowelizacji kodeksu cywilnego*, Oficyna, 2008.

obowiązującym od dnia 10 sierpnia 2007 r. ubezpieczyciel zobowiązany jest do zwrotu na rzecz ubezpieczającego składki za niewykorzystany okres ochrony ubezpieczeniowej.

W uzasadnieniu rządowego projektu powołanej wyżej ustawy z dn. 13 kwietnia 2007 r. wskazano, iż „*nowelizacja brzmienia art. 813 § 1 ma na celu wyraźne podkreślenie, że w razie rozwiązania umowy ubezpieczenia przed upływem okresu na jaki została zawarta ubezpieczającemu przysługuje zwrot składki za okres niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej. Mimo obowiązywania art. 813 § 1 kc w dotychczasowym brzmieniu ubezpieczyciele bardzo często zastrzegają w ogólnych warunkach ubezpieczenia, że nie dokonują zwrotu składki za czas, w którym nie świadczyli ochrony ubezpieczeniowej. Wprowadzenie przepisu usunie powstające obecnie na tym tle wątpliwości*”¹⁰.

Zwrot składki ubezpieczeniowej należy się ubezpieczającemu w każdym przypadku, o ile nie została wyczerpana suma ubezpieczenia, a doszło do rozwiązania umowy. Zwrot składki przysługuje zarówno w przypadku szkody częściowej, jak też szkody całkowitej jeśli szkoda nie wyczerpuje sumy ubezpieczenia. Zasada ta została kilkakrotnie potwierdzona w orzecznictwie Sądu Okręgowego w Warszawie - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, np. wyrokiem SOKiK z dn. 25.05.2007 r. (sygn. akt XVII AmC 83/06) uznano za niedozwolone postanowienie o treści „*W przypadku odstąpienia od umowy ubezpieczenia lub jej wypowiedzenia przez którąkolwiek ze stron, składka za niewykorzystany okres ubezpieczenia podlega zwrotowi tylko wtedy, jeżeli w okresie ubezpieczenia nie nastąpiła wypłata odszkodowania (świadczenia) lub Compensa nie jest zobowiązana do jego wypłaty*”. Postanowienie powyższe zostało wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone pod nr 1582. W przypadku odstąpienia od umowy ubezpieczenia lub jej wypowiedzenia mamy do czynienia z sytuacją, kiedy świadczenie ubezpieczającego polegające na zapłaceniu składki spełnione zostało w całości, natomiast świadczenie zakładu ubezpieczeń, polegające na udzieleniu ochrony ubezpieczeniowej spełnione zostało tylko w części.

Należy uznać, że „zwrot składki za okres niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej” może mieć miejsce tylko wtedy, gdy ochrona ubezpieczeniowa nie została w całości skonsumowana przed upływem okresu, na który umowa ubezpieczenia była zawarta. Konsumpcja ochrony ubezpieczeniowej następuje wówczas, gdy skutek wypłaty świadczenia (świadczeń) pieniężnego przez ubezpieczyciela wyczerpana została zastrzeżona w umowie ubezpieczenia suma ubezpieczenia. Po wyczerpaniu sumy ubezpieczenia nie może być świadczona ochrona ubezpieczeniowa, bowiem cały jej zakres wykorzystany został przez ubezpieczonego wcześniej¹¹.

Przyjętemu wyżej stanowisku nie przeczy treść art. 18 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o działalności ubezpieczeniowej (tekst jedn. Dz. U. z 2010 r., Nr 11 poz. 66 ze zm.). Zgodnie z powołanym przepisem: wysokość składek ubezpieczeniowych ustala zakład ubezpieczeń po dokonaniu oceny ryzyka ubezpieczeniowego; składkę ubezpieczeniową ustala się w wysokości, która powinna co najmniej zapewnić wykonanie wszystkich zobowiązań z umów ubezpieczenia i pokrycie kosztów wykonywania działalności ubezpieczeniowej zakładu ubezpieczeń; zakład ubezpieczeń jest obowiązany gromadzić odpowiednie dane statystyczne w celu ustalania na ich podstawie składek ubezpieczeniowych i rezerw techniczno-ubezpieczeniowych; składka ubezpieczeniowa powinna być ustalana według kryteriów przedstawionych w ogólnych warunkach ubezpieczenia, zwłaszcza w zakresie zniżek lub podwyższeń kwot zasadniczych; zakład ubezpieczeń może dokonywać indeksacji składki ubezpieczeniowej oraz innych opłat pobieranych od ubezpieczającego lub należnych ubezpieczającemu z tytułu zawartej umowy, pod warunkiem przedstawienia w umowie ubezpieczenia metod i terminów, według których dokonuje się indeksacji.

¹⁰ Druk sejmowy nr 353, str. 7 uzasadnienia, pkt 11, opublikowany na oficjalnej stronie internetowej Senatu Rzeczypospolitej Polskiej - <http://www.senat.gov.pl/k6/dok/sejm/030/353.pdf>

¹¹ M. Orlicki, J. Pokrzywniak, w: *Umowa ubezpieczenia. Komentarz do nowelizacji kodeksu cywilnego*, Oficyna, 2008.

Powołany przepis wskazuje sposób ustalenia składki ubezpieczeniowej, zgodnie z którym składka ta ma być określona w kwocie umożliwiającej co najmniej wykonanie wszystkich zobowiązań z zawieranych umów ubezpieczenia i pokrycie kosztów wykonywania działalności ubezpieczeniowej zakładu ubezpieczeń. Ustawa o działalności ubezpieczeniowej nie normuje zasad zwrotu składki ubezpieczeniowej w przypadku rozwiązania umowy przed upływem okresu na który umowa została zawarta. W związku z tym nie może być rozpatrywana w opozycji do przepisu art. 813 § 1 Kodeksu cywilnego.

W związku z powyższym stosowana przez PTU S.A. praktyka jest sprzeczna ze wskazanym przepisem Kodeksu cywilnego. Zakład ubezpieczeń powinien zwrócić składkę w wysokości proporcjonalnej do okresu, za który nie udzielono ochrony ubezpieczeniowej. Stosowane przez Spółkę uzależnienie wysokości zwracanej składki od wysokości wypłaconego już odszkodowania stanowi działanie godzące w powyższą zasadę. Konsumentowi należy się zwrot kwoty składki proporcjonalnie tylko do okresu niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej. Wobec tego, w ocenie Prezesa Urzędu, doszło do naruszenia przez Spółkę przepisu art. 813 § 1 Kodeksu cywilnego.

Zachowanie Spółki **godzi w interesy konsumentów**, gdyż wprowadzenie przez ubezpieczyciela do treści wzorca umownego dotyczącego ubezpieczenia Autocasco nieobjętej dyspozycją przepisu art. 813 § 1 Kodeksu cywilnego przesłanki niewykorzystanej sumy ubezpieczenia jako warunkującej wysokość zwracanej konsumentowi przez Spółkę składki z tytułu niewykorzystanego okresu ochrony ubezpieczeniowej, prowadzi do zmniejszenia zwracanej konsumentowi części niewykorzystanego świadczenia. Tym samym konsument doznaje uszczerbku w swoim majątku, bowiem nie jest mu zwracana pełna składka za niewykorzystany okres ubezpieczenia. Taka sytuacja niewątpliwie godzi w jego interesy. Zakwestionowane zachowanie podejmowane było w sposób powtarzalny i powszechny, co wynika zresztą z samej natury wzorców, jakimi posługiwała się Spółka w obrocie gospodarczym.

Praktyka Spółki wymierzona jest we wszystkich rzeczywistych odbiorców świadczonych przez PTU S.A. usług, z którymi zawarto umowy ubezpieczenia Autocasco, a także nieograniczonego kręgu wszystkich potencjalnych odbiorców usług Spółki, którzy mogliby zawrzeć takie umowy.

Mając powyższe na uwadze stwierdzić należy, iż kwestionowane zachowanie Spółki stanowi praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, o jakiej mowa w art. 24 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Stosownie do art. 26 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, jeżeli Prezes Urzędu stwierdzi naruszenie zakazu określonego w art. 24 tej ustawy wydaje decyzję o uznaniu praktyki za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów i nakazującą zaniechanie jej stosowania. Zgodnie z art. 27 ust. 1 i 2 ww. ustawy decyzji, o której mowa w art. 26 nie wydaje się, jeżeli przedsiębiorca zaprzestał stosowania praktyki, o której mowa w art. 24. W takim przypadku Prezes Urzędu wydaje decyzję o uznaniu praktyki za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów i stwierdzającą zaniechanie jej stosowania.

W toku postępowania Spółka poinformowała pismem z dnia 11 czerwca 2010 r., że z dniem 1 kwietnia 2010 r. weszły w życie zmienione „Ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów ‘Autocasco’”, zawierające postanowienie o treści: „*W przypadku rozwiązania umowy ubezpieczenia przed upływem okresu, na jaki została zawarta, ubezpieczającemu przysługuje zwrot składki za każdy dzień niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej*”. Wzorzec został wprowadzony w życie na podstawie Uchwały nr 19/2010 Zarządu Polskiego Towarzystwa Ubezpieczeń S.A. z dnia 18.02.2010 r. (dowód: karty nr 42-66). Powyższe dało podstawy do

przyjęcia, że z tym dniem doszło do zaniechania stosowania rozważanej praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów.

W związku z powyższym orzeczono jak w punkcie I sentencji niniejszej decyzji.

Ad II. Zgodnie z treścią art. 106 ust. 1 pkt 4 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, Prezes Urzędu może nałożyć na przedsiębiorcę, w drodze decyzji, **karę pieniężną** w wysokości nie większej niż 10% przychodu osiągniętego w roku rozliczeniowym poprzedzającym rok nałożenia kary, jeżeli przedsiębiorca ten, choćby nieumyślnie dopuścił się stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu art. 24 tejże ustawy.

Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów nie zawiera zamkniętego katalogu przesłanek, od których uzależniana jest wysokość nakładanych na przedsiębiorców kar. Norma prawna wynikająca z art. 111 ww. ustawy stanowi jedynie, iż przy ustalaniu wysokości kar pieniężnych, o których mowa między innymi w art. 106 należy uwzględnić w szczególności okres, stopień oraz okoliczności naruszenia przepisów ustawy, a także uprzednie naruszenie przepisów ustawy.

Wskazać również należy, że kara pieniężna może być nałożona na przedsiębiorcę niezależnie od tego, czy dopuścił się naruszenia przepisów ustawy umyślnie, czy też nieumyślnie. Z powyższego wynika, że kara może być nałożona bez względu na okoliczność występowania po stronie przedsiębiorcy winy rozumianej jako świadomość bezprawności zachowania. Okoliczność ta jest jednak czynnikiem relewantnym przy miarkowaniu wysokości nakładanej kary pieniężnej¹². Kara nakładana przez Prezesa Urzędu na przedsiębiorcę, który dopuścił się stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów służy podkreśleniu naganności ocenianego zachowania. Przedsiębiorca, jako profesjonalista powinien wiedzieć, że określając warunki umowne nie może stosować bezprawnych postanowień, ani w żaden inny sposób godzić w interesy konsumentów. Orzeczona kara powinna stanowić dolegliwość dla uczestnika niniejszego postępowania, tak aby jej nałożenie skutkowało w przyszłości zapobieżeniem zaistnienia podobnych sytuacji. W opinii Prezesa Urzędu należy podkreślić aspekt edukacyjny i wychowawczy zastosowanego środka oraz wyrazić nadzieję, że odniesie on spodziewany skutek na przyszłość. Poza wymiarem indywidualnym kary należy zwrócić uwagę na jej wymiar ogólny, funkcję odstrasżającą i wychowawczą w stosunku do innych uczestników rynku.

W punkcie I sentencji niniejszej decyzji Prezes Urzędu stwierdził stosowanie przez Polskie Towarzystwo Ubezpieczeń S.A. z siedzibą w Warszawie praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów, o jakiej mowa w art. 24 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, co daje podstawy do nałożenia na Spółkę kary pieniężnej określonej w art. 106 ust. 1 pkt 4 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów.

Kara określona w niniejszej decyzji jest wymierzana w związku ze stosowaniem przez Spółkę praktyki polegającej na zamieszczeniu we wzorcu umownym „Ogólne warunki ubezpieczenia pojazdów Autocasco”, stosowanym w obrocie z konsumentami postanowienia o treści: *„W przypadku rozwiązania umowy ubezpieczenia przed upływem okresu, na jaki została zawarta, ubezpieczającemu przysługuje zwrot składki za każdy dzień niewykorzystanej ochrony ubezpieczeniowej oraz proporcjonalnie do niewykorzystanej sumy ubezpieczenia”*, co jest niezgodne z art. 813 § 1 Kodeksu cywilnego poprzez wprowadzenie nieobjętej dyspozycją ww. przepisu przesłanki niewykorzystanej sumy ubezpieczenia jako warunkującej wysokość zwracanej konsumentowi przez zakład ubezpieczeń składki z tytułu niewykorzystanego okresu ochrony ubezpieczeniowej

Ustalając wymiar kary pieniężnej Prezes Urzędu w pierwszej kolejności dokonał oceny wagi

---

¹² Konrad Kohutek w: „*Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz*”, Wolters Kluwer Polska sp. z o.o., Warszawa 2008 r., str. 1027.

stwierdzonej praktyki. Wzięto pod uwagę fakt, iż poprzez wprowadzenie nieobjętej dyspozycją przepisu art. 813 §1 Kodeksu cywilnego przesłanki niewykorzystanej sumy ubezpieczenia jako warunkującej wysokość zwracanej konsumentowi przez Spółkę składki z tytułu niewykorzystanego okresu ochrony ubezpieczeniowej, dochodzi do ograniczenia wysokości zwracanej konsumentowi składki. Do naruszenia dochodzi na etapie zawierania kontraktu. Przedsiębiorca wykorzystując swoją przewagę tak kształtuje treść postanowień regulujących zwrot składki, iż konsument w razie rozwiązania umowy ubezpieczenia w sposób bezprawny pozbawiony zostaje przysługującej mu z mocy prawa składki za niewykorzystany okres ochrony ubezpieczeniowej w pełnej wysokości. Stosowanie przedmiotowego postanowienia przez PTU S.A. w sposób istotny wpływa na sferę uprawnień konsumenta, będącego słabszą stroną stosunku prawnego.

W kontekście analizy wagi stwierdzonego naruszenia wzięto także pod uwagę okoliczność, iż naruszenia dopuścił się przedsiębiorca działający na rynku, na którym występuje konkurencja między wieloma przedsiębiorcami oferującymi usługi ubezpieczeniowe. Usługi ubezpieczenia autocasco są świadczone na masową skalę, umowy w tym zakresie mogą i są zawierane z bardzo szerokim kręgiem konsumentów. Jednocześnie należy zauważyć, że umowy te mają najczęściej adhezyjny charakter, bowiem wpływ ubezpieczającego na treść zawieranej umowy jest nader nikły: może on zawrzeć umowę na z góry ustalonych warunkach¹³.

W kontekście analizy wagi stwierdzonego naruszenia wzięto pod uwagę długotrwały okres stosowania zakwestionowanych praktyk. Na podstawie zgromadzonych w toku dokumentów ustalono, iż praktyka była stosowana od dnia 1 sierpnia 2008 r. do 31 marca 2010 r. (dowód: karty nr 6 i 46).

Analizując wagę stwierdzonego naruszenia Prezes Urzędu uznał, że zachowanie Spółki należy traktować jako nieumyślne naruszenie przepisów ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. W toku postępowania nie stwierdzono bowiem, aby PTU S.A. miała świadomość, iż swoim działaniem celowo narusza zbiorowe interesy konsumentów. Stąd nie można Spółce przypisać umyślności działania.

Podstawą obliczenia wysokości niniejszej kary jest przychód osiągnięty przez Spółkę w roku rozliczeniowym poprzedzającym rok nałożenia kary, tj. w 2009 r. Ponieważ w 2009 roku PTU S.A. uzyskała przychód w wysokości 466 775 377,05 zł (słownie: czterystu sześćdziesięciu sześciu milionów siedmiuset siedemdziesięciu pięciu tysięcy trzystu siedemdziesięciu siedmiu złotych pięciu groszy), maksymalna kara pieniężna, jaka może zostać nałożona na przedsiębiorcę w oparciu o ww. przepis wynosi 46 677 537,70 zł (słownie: czterdzieści sześć milionów sześćset siedemdziesiąt siedem tysięcy pięćset trzydzieści siedem złotych siedemdziesiąt groszy).

W związku z powyższym Prezes Urzędu uznał, iż natura naruszenia uzasadnia ustalenie wyjściowego poziomu kary pieniężnej na poziomie **0,05%** przychodu uzyskanego przez Spółkę w 2009 r., czyli kwotę na poziomie **233 387 zł**.

Po ustaleniu kwoty bazowej przystąpiono do analizy, czy w niniejszej sprawie zasły okoliczności łagodzące i obciążające, które mogłyby mieć wpływ na wymiar kary.

Prezes Urzędu poddał analizie okoliczność uprzedniego naruszenia przez przedsiębiorcę przepisów ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Na podstawie art. 130 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów przesłanka uprzedniego naruszenia przepisów ustawy odnosi się nie tylko do obecnie obowiązującej ustawy z dn. 16 lutego 2007 r., ale dotyczy również naruszenia przepisów ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (tekst jedn. Dz. U. z 2005 r. Nr 244, poz. 2080 ze zm.). Decyzją Nr RWR-43/2006 z dnia 15 listopada 2006 r. Prezes Urzędu uznał za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów działanie PTU S.A. polegające na stosowaniu w regulaminie pn. „Ogólne warunki ubezpieczenia

---

¹³ Por. uchwała Sądu Najwyższego z dn. 29.12.1994 r. (sygn. akt III CZP 120/94).

pojazdów Autocasco” z dnia 1 stycznia 2004 r. postanowienia wzorca umownego o treści: „*Jeżeli ubezpieczający/ubezpieczony (lub inna zobowiązana osoba) nie dopełnił któregośkolwiek z obowiązków wynikających z § 24, PTU S.A. może zmniejszyć odszkodowanie lub odmówić jego wypłaty*”, które zostało wpisane dnia 5 stycznia 2004 r. pod numerem 86 do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone. Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów nie wskazuje czy uprzednie naruszenie przepisów tej ustawy, o którym mowa w art. 111, dotyczyć ma podobnego naruszenia prawa konkurencji, czy jakiegokolwiek uprzedniego naruszenia przepisów ustawy¹⁴. Praktyka, o której mowa w punkcie I sentencji niniejszej decyzji dotyczy stosowania postanowienia umownego niezgodnego z przepisem Kodeksu cywilnego, natomiast praktyka stwierdzona w powołanej wyżej Decyzji Nr RWR-43/2006 była praktyką innego rodzaju, ponieważ dotyczyła stosowania klauzuli tożsamej z klauzulą wpisaną do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone. W związku z powyższym Prezes Urzędu uznał, że analizowana okoliczność nie ma wpływu na kwotę bazową kary.

W sprawie tej wystąpiła okoliczność obciążająca, polegająca na tym, iż zarzucana PTU S.A. praktyka miała zasięg ogólnopolski, gdyż wzorce obowiązywały na terenie całej Rzeczypospolitej Polskiej. W związku z tym kwotę bazową należy zwiększyć o 20%. Okolicznością łagodzącą, która wystąpiła w niniejszej sprawie, jest zaniechanie przez przedsiębiorcę stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów niezwłocznie po wszczęciu postępowania wyjaśniającego przez Prezesa Urzędu, w związku z czym kwotę bazową należy zmniejszyć o 30%. Uwzględniając powyższe okoliczności łagodzące i obciążające kwotę bazową zmniejszono o **10%**, to jest do kwoty **210048 zł**.

Na ostatnim etapie sprawdzono, czy kara obliczona w ww. sposób nie przewyższa kary w maksymalnej wysokości, jaka została przewidziana w przepisie art. 106 ust. 1 pkt. 4 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Sytuacja taka nie ma w niniejszym przypadku miejsca.

W związku z powyższym ustalono wysokość kary na kwotę **210048 zł** (słownie złotych: dwieście dziesięć tysięcy czterdzieści osiem). W ocenie Prezesa Urzędu wymierzona kara w wysokości **0,045%** przychodu uzyskanego przez PTU S.A. w 2009 r. i stanowiąca około **0,45%** maksymalnego wymiaru kary przewidzianego w art. 106 ust. 1 pkt 4 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów jest adekwatna do stopnia naruszenia przepisów ww. ustawy i współmierna do możliwości finansowych Spółki. Prezes Urzędu uznał, że orzeczona kara powinna pełnić funkcję dyscyplinującą i prewencyjną tak, aby zapobiec w przyszłości stosowaniu podobnych naruszeń. Niniejsza kara powinna pełnić również funkcję edukacyjną i wychowawczą, a także podkreślać naganność zakwestionowanego w niniejszym postępowaniu zachowania przedsiębiorcy.

Wobec powyższego orzeczono, jak w punkcie II sentencji niniejszej decyzji.

Zgodnie z art. 112 ust. 3 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów karę pieniężną należy uiścić w terminie 14 dni od dnia uprawomocnienia się niniejszej decyzji. Karę należy wpłacić na konto Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w NBP o/o Warszawa Nr 51101010100078782231000000.

Ad III. Stosownie do art. 77 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, jeżeli w wyniku postępowania Prezes Urzędu stwierdził naruszenie przepisów ww. ustawy, przedsiębiorca, który dopuścił się tego naruszenia, jest obowiązany ponieść koszty postępowania. Zgodnie z art. 80 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, Prezes Urzędu rozstrzyga o kosztach, w drodze postanowienia, które może być zamieszczone w decyzji kończącej postępowanie.

---

¹⁴ „Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz” pod red. C. Banasińskiego i E. Pionka, LexisNexis, Warszawa 2009 r., str. 1025

W punkcie I sentencji niniejszej decyzji Prezes Urzędu w wyniku przeprowadzonego przeciwko Polskiemu Towarzystwu Ubezpieczeń Spółce Akcyjnej z siedzibą w Warszawie postępowania w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów stwierdził naruszenie przez ww. przedsiębiorcę 24 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów. Spełniona została zatem przesłanka wynikająca z art. 77 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów pozwalająca na obciążenie Spółki kosztami przeprowadzonego postępowania, którymi są dla Prezesa Urzędu wydatki w kwocie 22,55 zł związane z prowadzoną w toku tego postępowania korespondencją.

W związku z tym postanowiono obciążyć przedsiębiorcę kosztami postępowania w wysokości **22,55 zł** (słownie: dwadzieścia dwa złote pięćdziesiąt pięć groszy).

Wobec powyższego orzeczono jak w punkcie III sentencji niniejszej decyzji.

Koszty niniejszego postępowania, na podstawie art. 264 § 1 Kodeksu postępowania administracyjnego, w związku z art. 83 i art. 80 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, przedsiębiorca obowiązany jest wpłacić na konto Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Warszawie w NBP o/o Warszawa Nr 511010100078782231000000 w terminie 14 dni od daty uprawomocnienia się niniejszej decyzji.

Stosownie do treści art. 81 ust. 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów w związku z art. 479²⁸ § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.) – od niniejszej decyzji przysługuje odwołanie do Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, w terminie dwutygodniowym od daty jej doręczenia, za pośrednictwem Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów – Delegatury Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Katowicach.

W przypadku jednak kwestionowania wyłącznie postanowienia o kosztach zawartego w punkcie III niniejszej decyzji, stosownie do treści art. 81 ust. 5 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów w związku z art. 479³² § 1 i 2 Kodeksu postępowania cywilnego, należy wnieść zażalenie do Sądu Okręgowego w Warszawie – Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, za pośrednictwem Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów – Delegatury Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w Katowicach w terminie tygodnia od dnia doręczenia niniejszej decyzji.

DYREKTOR DELEGATURY
URZĘDU OCHRONY KONKURENCJI
I KONSUMENTÓW W KATOWICACH

Maciej Fragsztajn